

SOSYAL BÜTÜNLEŞME ÖLÇEĞİNİN (SOBÖ) GELİŞTİRİLMESİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

DEVELOPMENT OF THE SOCIAL INTEGRATION SCALE (SOBÖ): VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

Erdi YÜCE¹

Türkan DOĞAN²

Başvuru Tarihi: 26.09.2023 Yayına Kabul Tarihi: 01.04.2024 DOI: 10.21764/maeuefd.1366534

(Araştırma Makalesi)

Özet: Bu çalışmanın amacı lise düzeyinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin Türk vatandaşı arkadaşları ve toplumla sosyal anlamda bütünleşme düzeylerini ortaya koyabilecek bir ölçme aracı geliştirmektir. Araştırmanın madde yazım sürecinde öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Daha sonrasında ise yabancı uyruklu 12 öğrenci ve yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu okullarda görev yapan 6 okul psikolojik danışmanı ile yüz yüze görüşmeler yapılarak madde havuzu oluşturulmuştur. Literatür taraması ve nitel görüşmeler sonucunda ortaya çıkan maddelere yönelik uzman görüşü alınmıştır ve uzmanlardan gelen görüşler sonucunda 68 maddelik uygulama formu oluşturulmuştur. Ankara'daki devlet okullarında lise öğrenimi gören 428 yabancı uyruklu öğrenciden uygulama formu aracılığıyla veri toplanarak açımlayıcı faktör analizi ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda ortaya çıkan Sosyal Bütünleşme Ölçeğinin (SOBÖ) yapısı 25 madde ve 7 boyuttan oluşmuştur. AFA ile tanımlanan ölçeğin yapısının farklı bir örnekleme doğrulanıp doğrulanmadığının incelenmesi amacıyla 208 yabancı uyruklu öğrencinin yer aldığı farklı bir gruptan veri toplanarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu analiz sonunda elde edilen bulgular 25 madde ve 7 boyuttan oluşan yapının doğrulandığını ortaya koymuştur. Bu durumdan hareketle, SOBÖ'nün yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal bütünleşme düzeyini ortaya koyan geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür.

Abstract: The purpose of this study is to develop an assessment tool that can reveal the social integration levels of foreign students studying high school with their Turkish peers and the society. Literature review was conducted at first during the item writing process of the research. Subsequently, face-to-face interviews were conducted with 12 foreign students and 6 school psychologists working in these schools to create an item pool. Expert opinion was sought for the items that emerged as a result of the literature review and qualitative interviews therefore a 68-item application form was created as a result of the opinions of the experts. Exploratory factor analysis and reliability analysis were conducted through the application form by collecting data from 428 foreign students studying high school in public schools in Ankara. The structure of the Social Integration Scale (SIS) that emerged as a result of the analyses consisted of 25 items and 7 dimensions. Confirmatory factor analysis was conducted by collecting data from a different group of 208 foreign students in order to examine whether the structure of the scale defined by EFA was confirmed in a different sample. The findings obtained from this analysis indicated that the structure of the scale consisting of 25 items and 7 dimensions was confirmed. Based on these results, it can be concluded that the SIS is a valid and reliable measurement tool for assessing the social integration level of foreign students.

Anahtar Sözcükler: Sosyal uyum, bütünleşme, geçerlik, güvenilirlik, ölçek geliştirme.

Keywords: Social cohesion, integration, validity, reliability, scale development.

¹ Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D., Ankara-TÜRKİYE, e-posta: erdi.yuce@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3007-9488

² Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D., Ankara-TÜRKİYE, e-posta: dogant@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5976-7666

Giriş

Göç, çalışma, evlilik, daha iyi gelecek beklentisi, eğitim, sağlık, iç savaş, afetler, terör olayları vb. nedenlerden dolayı ortaya çıkan ve hızla yaygınlaşan bir olgudur (Doğan, 2020). Uluslararası Göç Örgütü (IOM, 2022) raporuna göre dünya üzerinde yaklaşık 281 milyon göç etmiş birey bulunmakta olup uluslararası göçmen nüfusunun %14,6'sını ise çocuklar oluşturmaktadır. Bu durumdan hareketle göç olgusunun dünyanın bir problemi haline geldiği ve gelecekte daha da artarak devam edebileceği söylenebilir.

Türkiye, 2011 yılında Suriye'de başlayan krizi nedeniyle son yıllarda yoğun göçlerin yaşandığı ülke haline gelmiştir. Göç İdaresi Başkanlığının (2023) istatistiklerine göre Türkiye'de 3.358.813 geçici koruma kapsamında yabancı uyruklunun bulunduğu, 1.295.787 yabancı uyruklunun ikametgâh izni olduğu, 63.458 düzensiz göçmen olduğu ve 33.246 yabancı uyruklunun uluslararası koruma başvurusunda bulunduğu görülmektedir. 2022 Ocak ayı itibariyle bu kitlenin 1.365.884'ü 5-17 yaş grubu aralığındaki çocuklardan meydana gelmektedir (MEB, 2022). Ayrıca geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaklaşık yarısı 0-18 yaş grubundaki çocuklardan oluşmaktadır (Yüksel ve Hiçdurmaz 2022). Bu durumdan hareketle Türkiye'de çok sayıda yabancı uyruklu çocuk bulunduğu ve bu çocukların sosyal anlamda yaşayacağı uyum problemlerinin hem ev sahibi toplum açısından hem de yabancı uyruklular açısından olumsuz etkileri olabileceği ifade edilebilir.

Göç sürecinde farklı bir ortamla, dille, kültürle karşılaşma, kendi yaşadığı toplumdan ve kültürden ayrılma gibi durumlar uyum sorunlarının yaşanmasına sebep olabilmektedir (Sarıtış ve ark., 2016). Bu durumun göçmenler üzerinde kültürel stres yarattığı ve göçmenlerin bu stresten kurtulmak için çeşitli çözüm yollarına başvurdukları söylenebilir. Berry (1997) kültürel stresle baş etme dört farklı yol olduğunu belirtmiştir. Bu baş etme yolları; ayrışma, asimilasyon, bütünleşme ve marjinalleşmedir. Bunlardan ayrışma, yabancı uyrukluların kendi kültürlerini koruyup ev sahibi kültürü reddetmesiyken; asimilasyon, yabancı uyrukluların kendi kültürlerini bir yana bırakıp ev sahibi kültürü benimsemesidir. Bütünleşme ise yabancı uyrukluların, hem kendi kültürünü hem de ev sahibi toplumun kültürünü öğrenmesidir. Son olarak marjinalleşme, yabancı uyrukluların öz kültürlerini korumamakla birlikte yaygın kültürü de benimsememesidir. Bu durumdan hareketle en istendik baş etme yönteminin bütünleşme olduğu ve bütünleşmeyi sağlayacak stratejilerini kullanarak yabancı uyruklu çocukların sosyal uyumlarını sağlamanın önemli olduğu söylenebilir.

Kültürleşme sürecinde psikolojik ve sosyokültürel uyum olmak üzere iki uyum karşımıza çıkmaktadır. Psikolojik uyum stres ve başa çıkma çerçevesiyle ilişkili olarak psikolojik iyi oluş ve doyumla ilişkilidir (Ward ve Kennedy, 1994). Psikolojik uyum, kültürler arası geçişlerde zorlu yaşam değişiklikleriyle karşılaşma, bu değişiklikleri değerlendirme ve bunlarla başa çıkmak için başa çıkma stratejilerini seçip uygulama sürecinin bir sonucudur (Michel ve ark., 2012). Bir başka deyişle psikolojik uyum yeni kültüre uzun süreli temas etme sonucunda bireyin tutum, davranış, alışkanlık ve değerlerinde değişim olarak tanımlanabilir (Künüroğlu, 2020). Psikolojik uyum kişilik, yaşam değişimleri ve sosyal destekten etkilenmekteyken ev sahibi toplum da uyum sürecinde ikincil rol oynamaktadır. Sosyokültürel uyum ise sosyal öğrenme perspektifine dayalı olarak ev sahibi kültüre uyum sağlama ve bu kültürle anlaşmaya dayanmaktadır (Ward ve Kennedy, 1994). Sosyokültürel uyum, ana akım kültür ve bireyin kendi kültürüyle ilgili olmasına rağmen araştırmalar çoğunlukla ana akım kültüre uyum ile ilişkilendirmiştir (Schachner ve ark., 2018). Yabancı uyruklu öğrencilerle ev sahibi toplumun karşılaştığı noktalardan biri olan okulun uyum sürecinde önemli bir rolü olduğu ve okul ortamında sağlanacak uyumun toplumun bütününe yansıtılabileceği söylenebilir.

Okul özelinde düşünüldüğünde psikolojik ve sosyokültürel uyum birbirinden keskin çizgilerle ayrılmayabilir (Künüroğlu, 2020). Okuldaki ve evdeki kapsayıcı ve bütünleştirici iklim, özellikle uyumun psikolojik yönleriyle ilgili olarak, ergen göçmenlerin entegrasyonunu ve uyumunu desteklemektedir. Buna karşın ayrışma ve dışlanma ise düşük sosyokültürel uyumla ilişkilidir. Okul göçmen ergenler için öğretmenler ve arkadaşlarıyla ilişki kurduğu en önemli kültürel bağlamlardan birini oluşturmaktadır. İyi bir okul iklimi, öğretmen ve öğrenciler arasında olumlu ilişkilerle de karakterize edilir (Schachner ve ark., 2018). Bu durumdan hareketle göçmen gençlerin uyumunun kalitesi değerlendirmek için üç duruma bakılabileceği söylenebilir. Bunlar, gelişimsel görevlerde (akademik başarı, akran ilişkileri, olumlu davranış gösterme vb.) başarı durumu, kendi kültürü ile ev sahibi kültürü öğrenme ve sürdürme durumu ve psikolojik iyi oluş ile ruh sağlığına sahip olma durumudur (Motti-Stefanidi, 2019).

Okullar akran ilişkileri konusunda, öğretmen-öğrenci ilişkisi konusunda, öğretmen-veli iletişimleri konusunda çeşitli olumlu ortamlar sağlayarak sosyal uyum süreçlerine katkıda bulunmaktadır (Steinberg ve Monahan, 2007). Kısacası okul ortamı çocukların sosyal gelişimlerinin güçlenmesine olanak tanımaktadır (Sumi ve ark., 2005). Göçmen gençler arasında başarılı bir uyum sürecinin

sağlanması uzun vadeli süreçte hem göç eden toplum için hem de ev sahibi toplumun refahı ve sosyal uyumu için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle göçmenlerin başarılı uyumunu sağlamanın ev sahibi toplumun yararına da olduğu söylenebilir (Motti-Stefanidi, 2019).

Çoğu göçmen çocuk ve ergen için okul ve eğitim alanları kültürleşmenin ve gruplar arası temasın başlıca ortamlarını oluşturmaktadır. Ayrıca göçmen ve azınlık öğrencilerin okula uyumunda akran ilişkileri önemlidir. Aynı şekilde sosyal desteğin psikolojik iyi oluş ile olumlu bir şekilde ilişkili olduğu da görülmüştür (Vedder ve Horenczyk, 2006). Bununla birlikte okul iklimi, eğitim programları ve okul bağlamındaki ilişkilerin kalitesi büyük ölçüde ana akım toplumun ülkedeki göçmenlerin varlığına yönelik tutumlarını yansıtır (Motti-Stefanidi, 2019). Okula uyumla ilgili önemli stresörler ise, arkadaşlar ve öğretmenler tarafından dışlanma, dil edinim sorunları, yetersizlik duygusu, akademik anlamda yetersizlik duygusu gibi faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır (Crowley, 2009). Bu durumdan hareketle okul ortamında sosyal uyuma yoğunlaşmak gerektiği ve sosyal uyumu ortaya koyabilecek çalışmalar yapılması gerektiği ifade edilebilir.

Henüz geniş çapta kabul görmüş bir sosyal uyum tanımı yoktur. Buna karşın sosyal uyum, bireysel, siyasi ve gelişimsel anlamda bireyin güvenliğini, kamu kuruluşlarına güveni ve bu kuruluşlardan memnuniyeti, toplumsal katılımı, gruplar arası ilişki, algı ve sosyal mesafeyi içerir (World Vision, 2015). Sosyal uyum, genel olarak sınıf, din, dil, kültür veya etnik gruplar arasında var olan ayrışmalar karşısında ulusal toplumun niteliğiyle karakterize edilebilir (European Commission, 2005). Stanley (2003) ise sosyal uyumu toplum üyelerinin hayatta kalmak ve refahı sağlamak amacıyla birbirleriyle işbirliği yapma isteği olarak tanımlamaktadır. Göç bağlamında ele alındığında sosyal uyum, göçmenler ile toplum arasında devam eden etkileşimle ilgili bir süreci ifade eder. Bu nedenle sosyal uyumun yabancı uyrukluların ve toplumun sosyal anlamda uyum sağladığı bir dönüşüm süreci olduğu söylenebilir (Saggar ve ark., 2012).

Bu çalışmada, lise düzeyinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin Türk vatandaşı arkadaşları ve toplumla sosyal anlamda bütünleşme düzeylerini ortaya koyacak bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Uluslararası literatür tarandığında sosyal uyumla ilgili olabilecek sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmıştır (Bosc ve ark., 1997; Li ve ark., 2015; López-Rodriguez ve ark., 2014; Wilson ve ark., 2017; Young-Kwang ve ark., 2017). Benzer şekilde ulusal literatür tarandığında yabancı uyruklu bireylerin durumlarını ve sosyal uyum düzeylerini ortaya koyabilecek sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir (Akkaya ve ark., 2008; Arslan ve Duru,

2016; Aydoğdu ve Gürsoy 2020; Bozdağ ve Kocatürk, 2017; Kaya, 2022; Keser ve ark., 2023; Kulaksızoğlu ve ark., 2003; Sezgin ve Akman, 2014). Ancak ulusal literatür tarandığında lise düzeyinde bulunan yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal bütünleşme düzeylerini ortaya koyabilecek bir ölçme aracına rastlanamamıştır. Konuya ilişkin çalışmalar yapmak için öncelikle mevcut durumu saptamayı sağlayacak bir araca gereksinim vardır. Bu durumdan hareketle bu çalışmada lise düzeyinde bulunan yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal bütünleşme düzeylerini ortaya koyabilecek bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada, lise düzeyinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin Türk vatandaşı arkadaşları ve toplumla sosyal anlamda bütünleşme düzeylerini ortaya koyacak bir ölçme aracı geliştirmek amaçlandığından dolayı, araştırma karma yöntem yaklaşımına uygun olarak yürütölmüştür. Karma yöntem araştırması; felsefi varsayımları ve kuramsal çerçeveleri içeren farklı araştırma desenlerinin kullanılmasını, nicel ve nitel verilerin toplanmasını ve bu iki veri türünün bütünleştirilmesini kapsayan bir araştırma yaklaşımdır (Creswell, 2014). Karma yöntem araştırmalarının ana varsayımı, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin tamamlayıcı olduğudur (Christensen ve Johnson, 2015).

Bu çalışmada, kullanılan karma yöntem desenlerinden keşfedici sıralı desen, araştırmacının ilk önce nitel çalışmayı yürütüp bulguları analiz etmesini, daha sonrada nitel bulgulardan hareketle daha geniş kesimden nicel sonuçlara ulaşılmasını içeren bir desendir (Creswell, 2014). Bu araştırma da da nicel ve nitel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Öncelikle ölçeğin madde havuzunu oluşturulabilmek amacıyla literatür taraması yapılmıştır. Sonrasında ise ölçek maddelerinin yazımı amacıyla hedef grupta yer alan öğrenciler ve okul psikolojik danışmanlarıyla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. En son aşamada ortaya çıkan ölçek maddelerine yönelik uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmanın nicel kısmında ise ortaya çıkan taslak ölçek maddeleriyle veriler toplanmıştır. Toplanan veriler üzerinden ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmış olup bu analizler sonucunda ölçeğin yapısının ortaya konulması ve genellenebilir bulgulara ulaşılması hedeflenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın ana çalışma grubu Ankara’da lise düzeyinde eğitim gören yabancı uyruklu öğrenciler oluşturmaktadır. Bununla birlikte araştırma sürecinde üç farklı çalışma grubundan veriler toplanmıştır. Veri toplanma aşamasında çalışma grubu-1 için örnekleme yöntemi olarak uygun örnekleme yöntemi, çalışma grubu-2 ve çalışma grubu-3 için ise olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden “küme örnekleme yöntemi” kullanılmıştır. Çalışma grubu-2 ve çalışma grubu-3’de okullar birer küme olarak kabul edilmiştir ve belirlenen okullara araştırmacı tarafından bizzat gidilerek veriler toplanmıştır.

Çalışma grubu-1, madde havuzunu oluşturmak amacıyla yüz yüze görüşmelerin gerçekleştirildiği 6 okul psikolojik danışmanı ve hedef grupta yer alan 12 öğrenciden oluşmaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının 5’i kadın 1’i erkektir. Mesleki deneyimleri 3 ila 12 yıl arasında değişmektedir. Yaşları ise 27 ile 35 arasında değişmekte olup görev yaptıkları okullarda en az 100 yabancı uyruklu öğrenci eğitim görmektedir. Görüşmelerin gerçekleştirildiği öğrencilerin 10’u kız olup 2’si erkektir. Yaşları 15 ile 18 arasında değişmekte olup okullarında en az 100 yabancı uyruklu eğitim görmektedir.

Çalışma grubu-2 ise 467 yabancı uyruklu öğrenciden oluşmaktadır. Bu grup, açımlayıcı faktör analizi (AFA) ile güvenilirlik analizlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla 68 maddelik uygulama formu aracılığıyla veri toplanan gruptur. Ancak veri toplama aşamasında 39 formda eksik veya hatalı veri tespit edilmiş olup bu formlar analize alınmamıştır. Eksik ve hatalı veri seti çıkarıldıktan sonra ikinci çalışma grubunda 428 yabancı uyruklu öğrencinin yer aldığı görülmektedir. Goretzko ve arkadaşlarına (2021) göre ölçek geliştirme sürecinde ise 400 örneklem büyüklüğüne ulaşmak çalışmanın iyi sonuç vermesini sağlayacaktır. Tabachnick ve Fidell (2013) ise 300 veya daha fazla örneklemin uygun olabileceğini ifade ederken Mayers (2013) 200 örneklem büyüklüğünün uygun olduğunu dile getirmiştir. Bu durumlar dikkate alındığında 428 öğrenciden oluşan örneklem büyüklüğünün AFA analizi gerçekleştirmek için yeterli olduğu söylenebilir. Çalışma grubu-3, doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmak için veri toplanan 208 yabancı uyruklu öğrenci oluşmaktadır.

AFA, DFA ve güvenilirlik analizleri yapmak için verilerin toplandığı çalışma gruplarına (çalışma grubu-2 ve çalışma grubu-3) ait veriler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1

Çalışma Grubu-2 ve Çalışma Grubu-3 Sosyo-demografik Özellikleri

Değişken	Kategori	Çalışma Grubu-2		Çalışma Grubu-3	
		N	%	N	%
Cinsiyet	Kız Öğrenci	130	30,37	120	57,69
	Erkek Öğrenci	298	69,63	88	42,31
Yaş	13-14	157	36,68	63	30,29
	15-16	220	51,40	115	55,29
	17 ve üzeri	51	11,92	30	14,42
Uyruk	Suriye	241	56,31	122	58,65
	Irak	86	20,09	44	21,15
	Somali	41	9,58	6	2,88
	Afganistan	16	3,74	20	9,62
	Yemen	9	2,10	1	0,48
	Diğer	35	8,18	15	7,21
Sınıf	9. Sınıf	211	49,30	102	49,04
	10. Sınıf	118	27,57	56	26,92
	11. Sınıf	75	17,52	29	13,94
	12. Sınıf	24	5,61	21	10,10
Okul Türü	İmam-Hatip Anadolu Lisesi	373	87,15	107	51,44
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	55	12,85	51	24,52
	Anadolu Lisesi	0	0,00	50	24,04
Türkiye'de Eğitim Süresi	1-2 Yıl	55	12,85	15	7,21
	3-4 Yıl	54	12,62	27	12,98
	5-6 Yıl	152	35,51	87	41,83
	7-8 yıl	90	21,03	37	17,79
	9 Yıl ve üzeri	77	17,99	42	20,19
Türkiye'de Bulunma Süresi	1-3 Yıl	57	13,32	25	12,02
	4-6 Yıl	113	26,40	49	23,56
	7-9 Yıl	191	44,63	56	26,92
	10 Yıl ve üzeri	67	15,65	78	37,50
Kardeş Sayısı	0	7	1,64	4	1,92
	1	11	2,57	15	7,21
	2	40	9,35	47	22,60
	3	60	14,02	41	19,71
	4	73	17,06	34	16,35
	5	96	22,43	30	14,42
	6 ve üzeri	141	30,37	37	17,79
Toplam		428	100	208	100

İşlem Yolu

İzinlerin alınması. Araştırma sürecinde öncelikli olarak Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulundan (17/10/2022 tarih ve 00002457987 sayılı yazı) ve Millî Eğitim Bakanlığında (17/04/2023 tarih ve 74631636 sayılı yazı) gerekli izinler alınmıştır.

Literatür taramasının yapılması. Araştırma izinleri alındıktan sonra hem nitel görüşme formlarını oluşturmak hem de madde havuzunu oluşturmak amacıyla literatür taraması yapılmıştır. Bu literatür taraması sonucunda hem nitel görüşme formları oluşturulmuştur hem de araştırma sürecinde kullanılacak madde havuzu oluşturulmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerin gerçekleştirilmesi. Oluşturulan madde havuzunun uygunluğunu test etmek ve madde havuzuna yeni maddeler eklemek amacıyla görüşme formları oluşturulmuş olup bu formda yer alan maddelere yönelik dört farklı uzmandan (iki psikolojik danışma ve rehberlik uzmanı, bir ölçme ve değerlendirme alanında uzman ve bir dil uzmanı) görüş alınmıştır. Görüşme formunda yer alan maddelerin uygunluğuna yönelik hedef grupla benzer özelliklere sahip 1 okul psikolojik danışmanı ile 3 yabancı uyruklu öğrenciye pilot uygulama yapılmıştır. Bu süreç sonunda nihai görüşme formları oluşturularak 6 okul psikolojik danışmanı ve hedef grupta yer alan 12 öğrenci ile yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Okul psikolojik danışmanlarıyla bireysel görüşme gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmeler her grupta dört öğrenci olmak üzere üç farklı odak grup görüşmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler beş farklı okulda gerçekleştirilmiştir ve görüşmeler sırasında ses kaydı alınmıştır. Ayrıca hem bireysel hem de odak grup görüşmesi gerçekleştirilmeden önce “Öğrenci Gönüllü Katılım Formu”, “ Öğretmen Gönüllü Katılım Formu” ve Veli Onam Formu” ile katılımcılara hakları ve araştırma süreci hakkında bilgiler verilmiştir ve gerekli izinler alınmıştır. Okul yönetimi tarafından belirlenen zaman diliminde okula gidilerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler toplamda 146,49 dakika, öğrencilerle yapılan görüşmeler ise toplamda 95,09 dakika sürmüştür. Görüşme formunda yer alan sorular genel olarak yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen durumların neler olduğu ve sosyal uyum düzeylerini artırmak için neler yapılabileceği ile ilgilidir. Katılımcıların verdiği yanıtları ilgili literatür bulgularıyla karşılaştırma yapılarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda elde edilen veriler analiz edilerek verilen cevaplar ölçek maddesi haline getirilmiştir.

Görüşmelerin yazılı hale getirilmesi ve madde yazımı. Araştırmada yüz yüze yapılan görüşmelerden sonra toplanan veriler önce Microsoft Word programı aracılığıyla yazıya geçirilmiştir. Daha sonrasında bu yazılı veriler araştırmacı tarafından analiz edilerek SOBÖ ölçeğinin madde havuzuna yeni madde ekleme işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda yazıya dökülen dokümanlar araştırmacı tarafından okunarak sosyal bütünleşmeye yönelik maddeler oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca literatür taraması sonucu oluşturulan maddeler ile nitel görüşmeler sonucunda ortaya çıkan maddelerin karşılaştırması yapılmıştır. Bu süreçte literatür taraması sonucunda ortaya çıkan tüm maddelerin görüşmeler sırasında da olduğu görülmüştür. Ayrıca görüşme sonrasında daha önceden yazımı gerçekleştirilmeyen 8 madde, madde havuzuna eklenmiş olup 9 maddede ise düzeltmeler yapılmıştır.

Madde havuzuna yönelik uzman görüşünün alınması. Bu işlem sonucunda madde havuzuna karar verilmiş olup çalışma sonucunda 74 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzuna yönelik üç psikolojik danışma ve rehberlik uzmanı, bir dil uzmanı ve bir ölçme ve değerlendirme uzmanından görüş alınmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda, benzer durumu ortaya koyan başka maddeler olması veya hedef gruba uygun olmaması gerekçesiyle 6 madde taslak formdan çıkarılmıştır. Ayrıca 4 maddede revize çalışması yapılmıştır. Bu çalışmaya sonucunda 68 maddeden (29 ters puanlanan madde) oluşan deneme formu oluşturulmuştur.

Deneme formunun oluşturulması. Uzman görüşü sonucunda oluşan 68 maddelik deneme formu hedef gruba benzer grupta yer alan 44 öğrenciye uygulanarak ifadeler anlaşılabilirlik ve okunabilirlik açısından değerlendirilmesi sağlanmıştır. Pilot çalışma sırasına öğrencilerin anlamadıkları kelimeleri işaretlemeleri istenmiştir ve süre ölçümü yapılmıştır. Uygulama sonucunda maddelerin öğrenciler tarafından anlaşıldığı ve nicel veri toplama için bir sorun teşkil etmediği görülmüştür. Deneme formu beşli likert tipinde (1=kesinlikle katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3=kısmen katılıyorum, 4=katılıyorum ve 5=kesinlikle katılıyorum) oluşturulmuştur.

Uygulama formunun oluşturulması ve verilerin toplanması. 68 maddeden oluşan uygulama formu aracılığıyla 428 öğrenciden veriler toplanmıştır. Veri toplama süreci araştırmacı tarafından bizzat okula gidilerek 18 Nisan 2023 ile 02 Haziran 2023 tarihleri arasında yapılmıştır. Böylece katılımcıların veri toplama aşamasında istedikleri zaman araştırmacıya ulaşması

hedeflenmiştir. Öğrencilerin uygulama formunda yer alan maddeleri yanıtlama süresi yaklaşık 20-25 dakika sürmektedir.

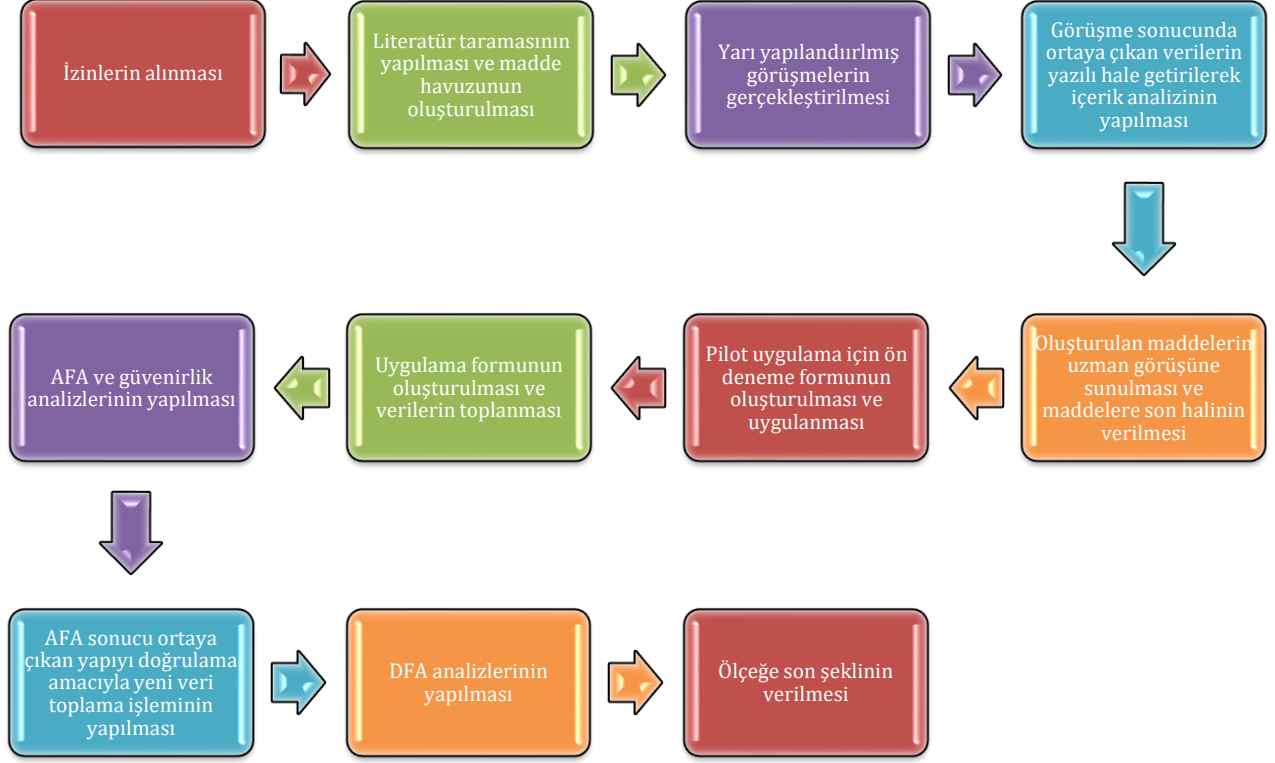
Toplanan verileri üzerinde AFA ve güvenirlik analizlerinin yapılması. 428 öğrenciden toplanan veriler üzerinden IBM SPSS (Versiyon 25) paket programı kullanılarak geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Ayrıca verilerin normal dağılıp dağılmadığına bakılmıştır.

DFA için verilerin toplanması. AFA analizleri sonucunda ortaya çıkan yapının uygunluğunu belirlemek amacıyla farklı bir örneklem grubu üzerinde tekrardan veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir.

DFA analizlerinin yapılması. AFA sonucunda ortaya çıkan 25 maddelik yapının uygunluğunu ortaya koymak amacıyla 208 yabancı uyruklu öğrenciden veri toplanmıştır. Toplanan veriler üzerinde AMOS programı aracılığıyla DFA analizleri yapılmıştır. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde aşağıda şekil 1.1. de yer alan işlem adımları takip edilmiştir.

Şekil 1

Ölçeğin Geliştirme Aşamaları

Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde verilerin analizi için üç farklı aşamada üç farklı yöntem izlenmiştir. Öncelikle nitel verileri analiz edilmiştir. Bu süreçte içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Sonrasında ölçek maddelerinin geçerlik ve güvenilirliğini ortaya koymak için hem AFA hem de güvenilirlik analizi yapılmıştır. Son olarak AFA ve güvenilirlik analizi sonucunda oluşan yapının uygunluğunu belirlemek amacıyla DFA gerçekleştirilmiştir.

İçerik analizi. Araştırma sürecinde öncelikle nitel veriler toplanarak nitel verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte verilerin analizi sürecinde içerik analizi yönteminden yararlanıldığı ifade edilebilir. İçerik analizi birbirlerine benzer olan verileri belli temalar altında toplayarak bunlardan anlamlı veriler oluşturmak amacıyla yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu

amaçla ses kayıtları aracılığıyla toplanan veriler yazılı hale getirildikten sonra araştırmacı tarafından okunarak sosyal bütünleşme ölçeğine yönelik madde oluşturulmaya çalışılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi ve güvenilirlik analizi. Toplanan bu veriler üzerinde açımlayıcı faktör analizleri ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Normalliğin test edilmesi, açımlayıcı faktör analizi ile ölçeğin yapısının ortaya çıkarılması ve cronbach alpha güvenilirlik katsayısının belirlenmesi amacıyla SPSS 25.0 programı kullanılmıştır. Araştırmada KMO'nun 0.60'dan yüksek, Barlett Sphericity testinin anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2013).

Ölçeğin faktör desenini ortaya koymak için faktörleşme yöntemi olarak temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Ayrıca döndürme yöntemi olarak da dik döndürme yöntemlerinden maksimum değişkenlik (varimax) seçilmiştir. Fakat ölçek geliştirme sürecinde hata varyansını da modelleyen faktör çıkarma yöntemlerinin de kullanılması daha çok kabul görmekte olduğu ve döndürme yöntemi olarak çok faktörlü yapılarda eğik döndürme yöntemi tercih edilmesi gerektiği (Kılıç, 2022) de ifade edilmektedir. Bu nedenle ölçek maddeleri temel eksenler faktörleşme tekniği olan “principal axis factoring” yöntemi ile de analiz gerçekleştirilmiştir. Bu analiz yöntemi kullanıldığında döndürme yöntemi olarak “promax eksen döndürme tekniği” kullanılmıştır. Analizlerde faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak faktör varyansı, maddelerin faktör yükleri, yamaç birikinti grafiği, açıklanan varyans oranları incelenmiştir. Faktör desenini ortaya koymak için yapılan faktör analizinde, faktör yük değeri için kabul düzeyi .30 olarak belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2013). Ölçeğin iç tutarlık anlamındaki güvenilirliğini ortaya koymak için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısına bakılmış olup aynı zamanda madde-toplam korelasyonlarına da bakılmıştır.

Doğrulayıcı faktör analizi. AFA sonucu ortaya çıkan yapının doğruluğunu test etmek amacıyla yeni veriler toplanmıştır ve AMOS paket programı aracılığıyla bu veriler üzerinde DFA analizleri gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde, kurulan hipotezler doğrultusunda değişkenlerin faktörlerle ve faktörlerin kendi aralarında kurulan ilişkilerin incelenmesine odaklanılır (Çokluk ve ark., 2014). DFA analizleri gerçekleştirilirken AFA sonucu ortaya çıkan 25 maddelik yapıya yönelik 208 yabancı uyruklu öğrenciden veri toplanmıştır ve bu toplanan veriler üzerinden analizler yapılmıştır.

Bulgular

Açımlayıcı Faktör Analizi

Bu çalışma kapsamında 68 maddelik deneme formu aracılığıyla 428 yabancı uyruklu öğrenciden veri toplanmıştır. Toplanan veriler üzerinde AFA yapılmış ve en uygun yapı bulunmaya çalışılmıştır. Bu süreçte binişik maddeler, faktör yük değeri düşük maddeler sırayla ölçekten çıkarılarak en uygun yapı elde edilmeye çalışılmıştır. Son yapı 25 madde ve 7 faktörden oluşmaktadır. Maddelerin faktörleşmeye uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerine ve Barlett Sphericity testinin anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Bu kapsamda KMO değeri ,842 bulunmuş olup örneklem büyüklüğünün iyi derecede olduğu değerlendirilmiştir. Barlett küresellik testi sonuçlarının ,01 düzeyinde manidar olduğu görülmektedir ($X^2=3059,570$; $p<.01$). Bu doğrultuda verilerin uygun olduğu ve veriler üzerinde faktör analizinin yapılabileceğine karar verilmiştir.

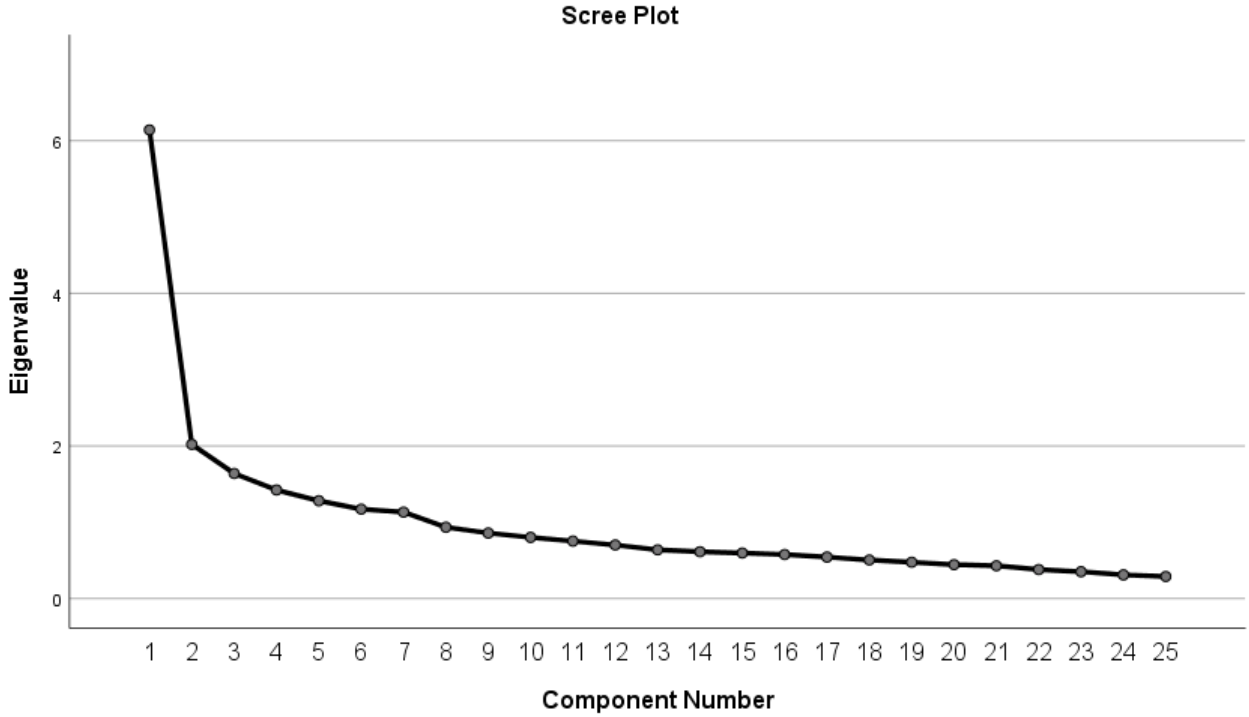
Bu sonuçlar neticesinde communalities (ortak varyans) tablosu incelenmiştir. Bu tablo temelde her bir maddenin ortak bir faktördeki varyansı birlikte açıklama oranları vermektedir (Çokluk ve ark., 2014). Bu tablodaki maddelerin ölçekte yer alan diğer maddeler ile olan varyanslarının .20 ile .80 arasında olması beklenmektedir. Ortak varyans sonuçlarının yer aldığı tablo incelendiğinde maddelerin ortak faktör varyanslarının .463 ile .757 arasında olduğu ve çıkarılması öngörülen bir madde olmadığı öngörülmüştür.

Bu kapsamda deneme formu ile elde edilen veriler üzerinde madde yükleri .30'da düşük olan ve binişik maddeler sırayla çıkarılarak en uygun yapı elde edilene kadar analizler yapılmıştır. Tekrarlanan temel bileşenler analizi sonucuna göre son yapıda ölçeğin 7 faktör ve 25 maddeden oluştuğu ortaya konmuştur. Analize alınan 25 madde için öz değeri 1'in üzerinde olan 7 farklı bileşen olduğu görülmüştür. Bu bileşenlerin toplam varyansa yaptıkları katkı %59,218'dir. Ayrıca Principal Axis Faktoring analiz yöntemi kullanıldığında da açıklanan toplam varyansın %59,218 olduğu görülmektedir. Çok faktörlü desenlerde, açıklanan varyansın %40 ile % 60 arasında olması yeterli olarak kabul edilmektedir (Çokluk ve ark., 2014). Bu durumdan hareketle her iki yöntem için de açıklanan varyans oranının uygun olduğu söylenebilir.

Her bir faktörün toplam varyansa yaptığı katkıyı değerlendirmek için Initial Eigenvalues sütununun altında yer alan maddenin Varyansa Katkısı (% of Variance) değerlerine bakılmıştır. Faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkıların birinci faktör için %24,565, ikinci faktör için %8,079, üçüncü faktör için %6,552, dördüncü faktör için %5,687, beşinci faktör için % 5,122, altıncı faktör için %4,683 ve yedinci faktör için % 4,530 olduğu görülmektedir. Belirlenen yedi faktörün toplam varyansa yaptıkları toplam katkı ise %59,218'dir. Kısacası maddeler üzerinde yapılan son bulgular neticesinde 7 boyutlu yapının toplam varyansın yaklaşık %59'unu oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca toplam varyansa yaptıkları katkıların önem çerçevesinde değerlendirildiği Yamaç-birikinti grafiği (scree plot) Şekil-2'de yer almaktadır.

Şekil 2

Yamaç Birikinti Grafiği (Scree Plot)

SOBÖ ölçeğinin faktör desenin ortaya koymak amacıyla yapılan açımlayıcı faktör analizinde, faktör yük değeri için kabul düzeyi .30 olarak belirlenmiştir. SOBÖ ölçeğinin toplam puanının hesaplanabilmesi için tüm maddelerin bileşenler matrisi (Component Matrix) tablosundan ilk

faktöre .30'un üzerinde yük değeri vermesi beklenmektedir. Component Matrix tablosu incelendiğinde tüm maddelerin birinci faktöre .30 ve üzerinde yük değeri verdiği görülmüştür.

Maddelerin binişiklik ve faktör yük değerlerinin kabul düzeyini karşılayıp karşılamaması açısından değerlendirilmesi amacıyla Dönüştürülmüş Bileşenler Matrisi tablosu incelenmiştir. Tablodaki değerler arasında en az .10 fark olması beklenmiştir (Büyüköztürk, 2013). Maddelerin iki farklı faktördeki yük değerinin .10'den küçük olması durumunda ölçekten birer birer çıkarılması gerekmektedir. Bu çerçevede tekrarlanan analizler neticesinde 25 maddelik ölçeğin Dönüştürülmüş Bileşenler Matrisi Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2

Dönüştürülmüş Bileşenler Matrisi

	Madde Yükleri						
	Ülkeye Uyum	Dil Engeli	Öğretmen Desteği	Okula Uyum	Faktörler		
Sosyal Çevreye Uyum					Arkadaş İlişkileri	Kültüre Duyarlılık	
67. Madde	,683 / ,638						
39. Madde	,678 / ,700						
40. Madde	,659 / ,689						
51. Madde	,641 / ,563						
41. Madde	,591 / ,479						
29. Madde		,746 / ,732					
28. Madde		,714 / ,643					
25. Madde		,676 / ,549					
24. Madde		,645 / ,487					
54. Madde			,829 / ,841				
53. Madde			,786 / ,739				
55. Madde			,721 / ,612				
1. Madde				,757 / ,842			
2. Madde				,724 / ,641			
14. Madde				,597 / ,402			
10. Madde				,595 / ,406			
33. Madde					,744 / ,656		
32. Madde					,742 / ,697		
31. Madde					,554 / ,400		
18. Madde						,717 / ,545	
19. Madde						,690 / ,683	
20. Madde						,679 / ,588	
59. Madde							,778 / ,674
61. Madde							,768 / ,686
60. Madde							,595 / ,435

Not: Yukarıdaki tabloda ilk sırada verilen madde yükü değerleri "temel bileşenler analizi" ve "varimax" tekniği ile elde edilen değerlerdir. İkinci sırada verilen madde yükü değerleri ise "principal axis factoring" ve "promax" eksen döndürme tekniği ile elde edilen değerlerdir.

Tekrarlanan analizler sonucunda maddelerin tamamının farklı faktörlerdeki yük değerleri arasındaki farkının .10'dan daha büyük olduğu görülmektedir. Ayrıca Dönüştürülmüş Bileşenler Matrisi (Rotated Component Matrix) tablosu incelendiğinde tüm maddelerin faktörlere .30 ve daha üstü yük değeri verdiği görülmüş olup maddelerin tamamının kabul düzeyinin üzerinde yer aldığı görülmektedir. Bu kapsamda birinci faktör beş maddeden (39, 40, 41, 51, 67), ikinci faktör dört maddeden (24, 25, 28, 29), üçüncü faktör üç maddeden (53, 54, 55), dördüncü faktör dört maddeden (1, 2, 10, 14), beşinci faktör üç maddeden (31, 32, 33), altıncı faktör üç maddeden (18, 19, 20) ve yedinci faktör üç maddeden (59, 60, 61) oluşmaktadır. Faktörler madde içerikleri ve literatür taraması sonucunda sırasıyla şu şekilde isimlendirilmiştir: Ülkeye Uyum, Dil Engeli, Öğretmen Desteği, Okula Uyum, Sosyal Çevreye Uyum, Arkadaş İlişkileri ve Kültürel Duyarlılık.

Doğrulamalı Faktör Analizi

DFA, faktör analiziyle kurulan hipotezlerin test edilmesine dayanmaktadır. Bu nedenle doğrulamalı faktör analizi için bir tür hipotez testi olduğu söylenebilir (Çokluk ve ark., 2014). Bu amaçla açıklayıcı faktör analiziyle kurulan 7 boyutlu ve 25 maddelik yapının geçerliğini doğrulamak amacıyla DFA yapılmıştır. Bu amaçla hedef grupta yer alan 208 yabancı uyruklu öğrenciden veri toplanmıştır.

Bu çalışmada yapılan DFA için Ki-kare/serbestlik derecesi değeri, Comparative Fit Index (CFI), Incremental Fit Index (IFI), Tucker-Lewis İndeksi (TLI), Goodness Of Fit Index (GFI) ve Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) uyum indeksleri dikkate alınmıştır. DFA analizine ait değerler ve kabul edilebilir değerler (Brown, 2015; Hu ve Bentler, 1999) aşağıdaki Tablo 3'de yer almaktadır.

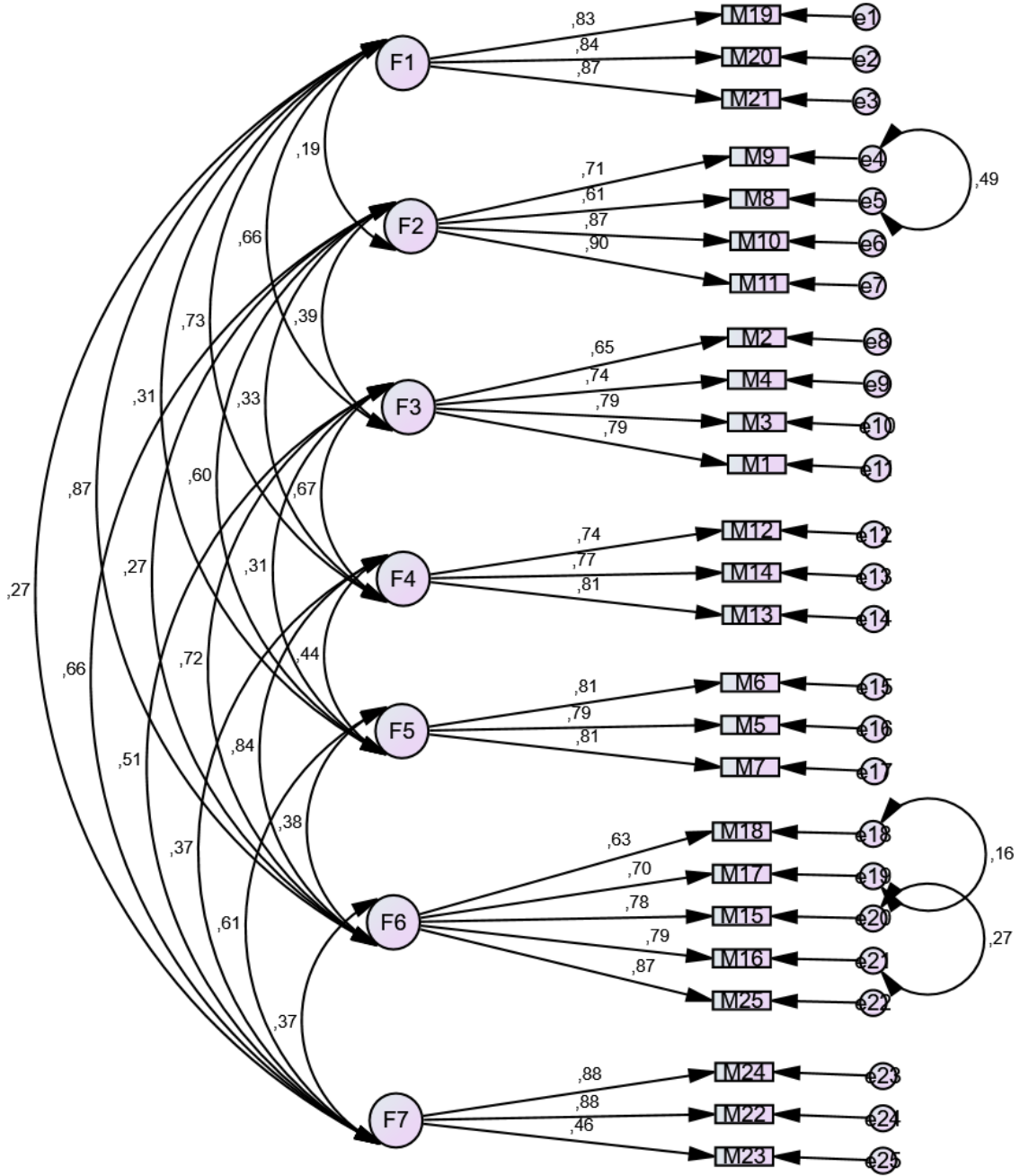
Tablo 3

Ölçeğin DFA Analizine İlişkin Değerler

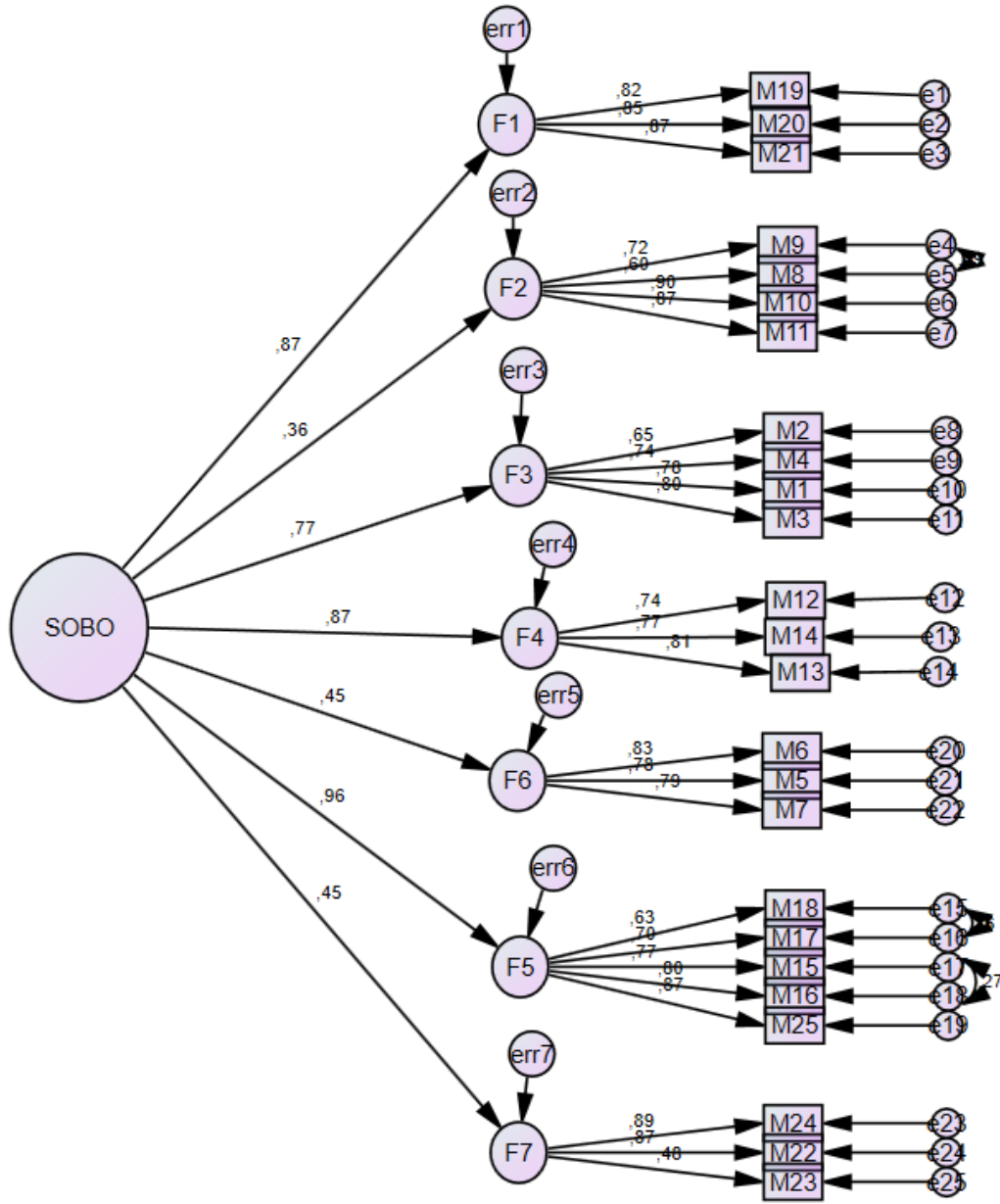
	CMIN/DF	CFI	TLI	IFI	GFI	RMSEA
Model	1,801	,937	,925	,938	,870	,062
Ölçütler	≤ 3	≥ 0,90	≥ 0,90	≥ 0,90	≥ 0,90	≤ 0,08

Yukarıdaki değerler incelendiğinde DFA sonuçlarına göre, uyum indeksleri kabul edilebilir değerler aralığında bulunmakta olup, SOBÖ ölçeğinin maddelerinin standartlaştırılmış regresyon ağırlıklarının ,90 ile ,46 arasında olduğu görülmektedir. Standartlaştırılmış regresyon

ağırlıklarının ,70 civarında olması ve ,30'un altında olmaması beklenmektedir. Bu durumdan hareketle maddelerin regresyon ağırlıklarının uygun olduğu söylenebilir. Ayrıca daha iyi bir model veri uyumu sağlamak üç tane model iyileştirme yapılmıştır. Aşağıdaki Şekil-3'de DFA diyagramı, Şekil-4'de ikinci düzey DFA diyagramı yer almaktadır.

Şekil 3. SOBÖ Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı (Standartlaştırılmış Değerler)

Şekil 4. SOBÖ İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı

Madde Toplam Puan Korelasyonu

Madde toplam korelasyon puanlarının yüksek olması ölçeğin maddelerle benzer özelliği ölçtüğünü ve ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkili korelasyon katsayıları aşağıdaki Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4

Madde Toplam Korelasyon Puanları

Faktörler	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6	Faktör 7	SOBÖ
Faktör 1	1.00	,241**	,751**	,605**	,688**	,308**	,452**	,813**
Faktör 2		1.00	,202**	,360**	,281**	,501**	,551**	,626**
Faktör 3			1.00	,564**	,616**	,260**	,382**	,742**
Faktör 4				1.00	,557**	,259**	,533**	,773**
Faktör 5					1.00	,367**	,450**	,766**
Faktör 6						1.00	,502**	,615**
Faktör 7							1.00	,743**
SOBÖ								1.00

**p< 0.01

Ölçeğin tamamı ile alt boyutlar arasındaki korelasyon durumu incelendiğinde ölçeğin alt boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı ($p = <0.01$) ilişkiler olduğu görülmektedir. Bu durumdan hareketle ölçekte bulunan maddelerin benzer özelliği ölçtüğü ifade edilebilir.

Güvenirlilik Analizine Ait Bulgular

SOBÖ ölçeğinin güvenirlilik katsayısını hesaplamak için IBM SPSS (Versiyon 25) paket programı kullanılmıştır. Ölçeğin tekrarlanan analizleri sonucunda kalan 25 maddesinin güvenirliliği Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısıyla hesaplanmıştır ve yaklaşık .87 bulunmuştur. Cronbach Alpha iç tutarlılığı ölçmek için geliştirilmiş bir yaklaşımdır ve maddelerin birbiriyle ilişki derecesini göstermektedir (Christensen ve Johnson, 2014). Literatüre göre, Cronbach Alpha puanının yorumlanmasında, hesaplanan güvenirlilik katsayısının .70 ve daha yüksek olması genel olarak güvenirlilik için yeterli olduğu kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2013). Bu durumdan hareketle tekrarlanan analizler sonucunda kalan 25 maddelik ölçeğin güvenirlilik düzeyinin yeterli olduğu söylenebilir. Alt boyutların güvenirliliği aşağıdaki Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5*Alt Boyutların Cronbach Alpha Güvenirlik Bulguları*

Alt Boyutlar	Cronbach Alpha
Ülkeye Uyum	,747
Dil Engeli	,700
Öğretmen Desteği	,803
Okula Uyum	,693
Sosyal Çevreye Uyum	,709
Arkadaş İlişkileri	,655
Kültüre Duyarlılık	,642

Tablo 5 incelendiği alt boyutların Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayılarının ,642 ile ,803 aralığında olduğu görülmektedir. Özdamar'a (1999) göre Cronbach Alpha katsayısının ,60 ile ,90 aralığında olması oldukça güvenilir olarak yorumlanmaktadır. Bu durumdan hareketle alt boyutların Cronbach Alpha güvenirlilik değerlerinin yeterli olduğu söylenebilir.

Sonuç

Bu çalışma lise düzeyinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin (13-18 yaş) sosyal anlamda uyum düzeyini ortaya koyan eşit aralıklı bir ölçme aracı olan Sosyal Bütünleşme Ölçeğini (SOBÖ) geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Öncelikle hem literatür taraması yapılarak hem de 6 okul psikolojik danışmanı ile 12 öğrenciyle yapılan görüşmeler neticesinde 68 maddelik uygulama formu oluşturulmuştur. 68 maddelik (29 reverse madde) uygulama formu aracılığıyla 428 yabancı uyruklu öğrenciden veri toplanmıştır. Toplanan veriler üzerinde AFA ve güvenirlilik analizleri yapılmıştır. Bu analizler sonucunda ortaya çıkan yapının uygunluğunu belirleme amacıyla tekrar 208 yabancı uyruklu öğrenciden veri toplanmıştır ve DFA gerçekleştirilmiştir.

Ölçeğin yapısını ortaya çıkarmak için yapılan AFA ve güvenirlilik analizi sonucunda yedi faktör ve 25 maddeden oluşan bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu faktörler literatüre uygun olarak Ülkeye Uyum, Dil Engeli, Öğretmen Desteği, Okula Uyum, Sosyal Çevreye Uyum, Arkadaş İlişkileri ve Kültürel Duyarlılık şeklinde isimlendirilmiştir. Bu yedi faktörlü yapı toplam varyansın yaklaşık %59'unu açıklamaktadır. Çok faktörlü desenlerde, açıklanan varyansın %40 ile %60 arasında olması yeterli olarak kabul edilmektedir (Çokluk ve ark., 2014). Bu durumdan hareketle açıklanan varyans oranının uygun olduğu ifade edilebilir.

AFA sonucunda ortaya çıkan yapının uygunluğunu belirlemek amacıyla DFA yapılmıştır. Bu analiz sonucunda ölçeğin uygun bir yapı gösterip göstermediğine bakılmıştır. Oluşan bu yedi boyutlu yapıya ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde ölçeğin uyumlu bir yapı gösterdiği ($\chi^2/sd=1,801$, CFI= ,937, TLI=,925 IFI=,938 GFI=,870 RMSEA= ,062) görülmüştür. Ölçeğin güvenilirliği ise Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısıyla hesaplanmıştır ve yaklaşık olarak ,87 bulunmuştur. Literatüre göre, Cronbach Alpha puanının yorumlanmasında, hesaplanan güvenilirlik katsayısının .70 ve daha yüksek olması genel olarak güvenilirlik için yeterli olduğu kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2013). Bu durumdan hareketle ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu ifade edilebilir.

Sonuç olarak lise düzeyinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal uyum düzeylerini ortaya koyabilecek eşit aralıklı bir ölçek geliştirmek amacıyla toplanan veriler üzerinde yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizleri bir bütün olarak incelendiğinde, ölçeğin uygun psikometrik özelliklere sahip olduğu ifade edilebilir. Bu durumdan hareketle ölçeğin lise düzeyinde eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal uyum düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılacağı ifade edilebilir.

Kaynakça

- Akkaya, C., Sarandöl, A., Danaci, A. E., Sivrioğlu, E. Y., Kaya, E ve Kirli, S. (2008). Sosyal Uyum Kendini Değerlendirme Ölçeği (SUKDÖ) Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 292-299.
- Arslan, G. ve Duru, E. (2016). Initial development and validation of the School Belongingness Scale. *Child Indicators Research*, 10, 1043-1058.
- Aydoğdu, F., ve Gürsoy, F. (2020). Sosyal Uyum Ölçeği: Ölçek geliştirme çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(31), 1-20. doi: 10.29329/mjer.2020.234.1
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5–34. doi:10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x
- Bosc, M., Dubini, A. ve Polin, V. (1997). Development and validation of a social functioning scale, the Social Adaptation Self-evaluation Scale. *European Neuropsychopharmacology*, 7(1), 57–S70. doi:10.1016/s0924-977x(97)00420-3
- Bozdağ, F. ve Kocatürk, M. (2017). Zenofobi Ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Journal of International Social Research*, 10(52).615-620.
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory factor analysis for applied research*. New York: Guilford publications.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Christiansen L. ve Johnson B.(2014). *Eğitim araştırmaları nicel, nitel ve karma yaklaşımlar* (Çev Edt: Demir, S.B.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (4. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Creswell, J.W. (2014). *Araştırma deseni* (Çev. Edt. Demir, S.B.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Crowley, C. (2009). The mental health needs of refugee children: A review of literature and implications for nurse practitioners. *Journal of the American Academy of Nurse Practitioners*, 21(6), 322–331. Doi:10.1111/j.1745-7599.2009.00413.x
- Doğan, A.. (2020). Göçmen çocuk ve ergenlerin uyum sürecini etkileyen risk ve koruyucu faktörler. A. Doğan ve D.K. Kağnıcı (Editörler). *Göçmen çocuk ve ergenler kültürleşme, uyum ve eğitim içinde* (s.27-50) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- European Commission. (2005). *Study on immigration, integration and social cohesion: Final report*. Erişim adresi: https://ec.europa.eu/employment_social/social_situation/docs/vc04_171_immigration_report.pdf

- Göç İdaresi Başkanlığı (2023, Haziran 15). *Göç alanında güncel sayılar*. <https://www.goc.gov.tr/raporlar#>
- Goretzko, D., Pham, T. T. H. ve Bühner, M. (2021). Exploratory factor analysis: Current use, methodological developments and recommendations for good practice. *Current psychology*, 40(7), 3510-3521. [Doi: 10.1007/s12144-019-00300-2](https://doi.org/10.1007/s12144-019-00300-2)
- Hu, L. ve Peter M. Bentler (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives, *Structural Equation Modeling. A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55, [Doi: 10.1080/10705519909540118](https://doi.org/10.1080/10705519909540118)
- International Organization for Migration (IOM) (2022). *World migration raport 2022*. Erişim adresi: <https://worldmigrationreport.iom.int/wmr-2022-interactive>
- Kaya, Ö. S. (2022). Göçmenler için Sosyal Uyum Ölçeği (GSUÖ): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 26 (2), 353-368.
- Keser, A., Yalçın, Ö. ve Gökmen, Y. (2023). Adapting the socio-cultural adaptation scale (SCAS-R) to Arabic: A study on the Syrian migrants living in Gaziantep province of Türkiye. *Ethnicities*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/14687968221149589>
- Kılıç, A. F. (2022). Ölçek geliştirme sürecinde açılımlı faktör analizi. Y. Özer Özkan ve M. Acar Güvendir (Editörler), *Tüm yönleriyle ölçek geliştirme süreci* içinde (s. 69-125). Ankara: Pegem Akademi.
- Kulaksızoğlu, A., Dilmaç, B., Ekşi, H. ve Otrar, M. (2003). Uyum Ölçeği – Üniversite Formu' nun dilsel eşdeğerlik, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 2(3), 49-64.
- Künüroğlu, F. (2020). Göç, kültürleşme süreçleri ve psikososyal uyum. A. Doğan ve D.K. Kağnıcı (Editörler). *Göçmen çocuk ve ergenler kültürleşme, uyum ve eğitim* içinde (s. 1-20). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Li, Y., Kao, D. ve Dinh, T. Q. (2015). Social cohesion scale [database record]. *APA PsycTests*. <https://doi.org/10.1037/t39198-000>
- López-Rodriguez, L., Navas, M., Cuadrado, I., Coutant, D. ve Worchel, S. (2014). *Majority's Perceptions of Immigrants' Social Adaptation Scale* [Database record]. *APA PsycTests*. <https://doi.org/10.1037/t60004-000>
- Mayers, A. (2013). *Introduction to statistics and SPSS in psychology*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Michel, A., Titzmann, P. F. ve Silbereisen, R. K. (2012). Psychological Adaptation of Adolescent Immigrants From the Former Soviet Union in Germany: Acculturation Versus Age-Related Time Trends. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(1), 59–76. <https://doi.org/10.1177/0022022111416662>

- Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2022). *Türkiye’de Yıllara Göre Geçici Koruma Altındaki Eğitim Çağındaki Suriyelilerin Dağılımı*. Erişim adresi: http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/26165737_goc2022sunu.pdf
- Motti-Stefanidi, F. (2019). Resilience among immigrant youths: Who adapts well, and why? *Current Directions in Psychological Science*, 28(5), 510–517. <https://doi.org/10.1177/0963721419861412>
- Özdamar, K. (1999). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Eskişehir: Kaan Kitapevi.
- Saggar, S., Somerville, W., Ford, R. ve Sobolewska, M. (2012). *The impacts of migration on social cohesion and integration*. Final report to the Migration Advisory Committee. Erişim adresi: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/258355/social-cohesion-integration.pdf
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 208-229.
- Schachner, M. K., Van de Vijver, F. J. R. ve Noack, P. (2018). Acculturation and School Adjustment of Early-Adolescent Immigrant Boys and Girls in Germany: Conditions in School, Family, and Ethnic Group. *The Journal of Early Adolescence*, 38(3), 352–384. <https://doi.org/10.1177/0272431616670991>
- Sezgin, N. ve Akman, S. (2014). 6-12 Yaş Türk Çocukları İçin Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 58-79. Doi:10.1501/sbeder_0000000087
- Stanley, D. (2003). What Do We Know about Social Cohesion: The Research Perspective of the Federal Government’s Social Cohesion Research Network. *Canadian Journal of Sociology / Cahiers Canadiens de Sociologie*, 28(1), 5. Doi:10.2307/3341872
- Steinberg, L., ve Monahan, K. C. (2007). Age differences in resistance to peer influence. *Developmental Psychology*, 43(6), 1531-1543.
- Sumi, C., Marder, C. ve Wagner, M. (2005). The social adjustment of elementary and middle school students with disabilities. *Engagement, academics, social adjustment, and independence: The achievements of elementary and middle school students with disabilities*, 5-1.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Vedder, P. H. ve Horenczyk, G. (2006). Acculturation and the school. In D. L. Sam ve J. W. Berry (Eds.), *The Cambridge handbook of acculturation psychology* (pp. 419–438). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511489891.031>
- Ward, C. ve Kennedy, A. (1994) Acculturation Strategies, Psychological Adjustment, and Sociocultural Competence during Cross-Cultural Transitions. *International Journal of Intercultural Relations*, 18, 329-343. [https://doi.org/10.1016/0147-1767\(94\)90036-1](https://doi.org/10.1016/0147-1767(94)90036-1)

- Wilson, J., Ward, C., Fetvadjev, V. H. ve Bethel, A. (2017). Measuring Cultural Competencies: The Development and Validation of a Revised Measure of Sociocultural Adaptation. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 48(10), 1475–1506. <https://doi.org/10.1177/0022022117732721>
- World Vision (2015). *Social cohesion between Syrian Refugees and urban host communities in Lebanon and Jordan*. Erişim adresi: <https://www.wvi.org/sites/default/files/World%20Vision%20International%20DM2020%20Social%20Cohesion%20Report.pdf>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Young-Kwang, L., Eun-Gu, J. ve Min-Joo, K. (2017). A study of the scale development for the social adaptability for adolescent in South Korea. *International Journal of Management and Applied Science (IJMAS)*, 3(9), 33-37.
- Yüksel H. ve Hiçdurmaz Z. (2022). Mağduriyet, sosyal uyum ve eğitim hakkı ekseninde Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocuklar: ulusal haberler üzerinden çözümleme. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(3), 938-960.

Extended Abstract

Introduction

Migration is a phenomenon that rapidly spreads due to various reasons such as work, marriage, expectations of a better future, education, health, civil war, disasters, terrorist activities, etc. (Doğan, 2020). Facing with a different environment, language, and culture during the migration process can lead to adaptation problems (Sarıtaş et al., 2016). Berry (1997) stated that there are four different ways of dealing with cultural stress: separation, assimilation, integration, and marginalization. Separation appears when refugees preserve their own cultures and reject the mainstream culture, while assimilation means refugees set aside their own cultures and adopt the mainstream culture. Integration, on the other hand, occurs when refugees maintain their own culture while also learning the mainstream culture. Finally, marginalization is defined as not preserving one's own culture and not adopting the mainstream culture.

In the process of acculturation, two types of adaptation emerge: psychological and sociocultural adaptation. Psychological adaptation is related to psychological well-being and satisfaction in relation to stress and coping (Ward and Kennedy, 1994). Sociocultural adaptation, on the other hand, is based on a social learning perspective and involves adapting to the host culture and reaching an understanding with this culture (Ward and Kennedy, 1994). The quality of adaptation of immigrant youth can be assessed through three aspects: performance in developmental tasks (academic achievement, peer relationships, displaying positive behaviors, etc.), learning and maintaining their own culture as well as the host culture, and having psychological well-being and mental health (Motti-Stefanidi, 2019). The most significant stressors related to school adaptation are as; exclusion by friends and teachers, language acquisition problems, a sense of inadequacy, and academic inadequacy (Crowley, 2009).

Purpose

This study aims to develop a measurement tool to reveal the levels of social integration of foreign students who studying high school with Turkish peers and Turkish society.

Method

The research was conducted according to the exploratory sequential mixed methods design. The study group of the research consists of foreign students who studying high school in Ankara. The qualitative data of the study were obtained from 6 school psychological counselors and 12 students in the target group through face-to-face interviews. In the following stage, data were collected from 428 students to perform exploratory factor analysis (EFA) and reliability analyses. Principal component analysis was used as the factorization method to reveal the factor structure of the scale. Additionally, the varimax rotation method was selected as the rotation method. However, it is also mentioned that factor extraction methods which are modelling error variance are more accepted to use, and oblique rotation method should be preferred in multifactorial structures while developing a measurement tool (Kılıç, 2022). Therefore, the scale items were also analyzed using the "principal axis factoring" technique, which is a technique of the "principal axis factoring". The "promax rotation technique" was used as the rotation method in this reasearch. Cronbach's Alpha and item-total correlations were examined for the reliability coefficients of the scale. To test the accuracy of the structure of the 25-item structure resulting from EFA and reliability analyses, data were collected from 208 foreign students. Confirmatory factor analyses (CFA) were also conducted by using the AMOS software.

Results

Exploratory factor analysis (EFA) was conducted on the collected data to find out the most appropriate structure. Finally the structure consists of 25 items and 7 factors. As for the 25 items analyzed, it was observed that there were 7 different components with eigenvalues above 1. These components contribute to the total variance by 59.218%. Moreover, when the principal axis factoring analysis method was used, it was observed that the explained total variance was 59.218%. In multifactorial designs, an explained variance between 40% and 60% is considered as sufficient (Çokluk et al., 2014). Within this scope, it can be said that the explained variance ratio is appropriate for both methods. In addition, the reliability of the remaining 25 items was calculated with Cronbach's Alpha internal consistency coefficient and was found to be approximately .87, and it is observed that the Cronbach's Alpha internal consistency coefficients of the sub-dimensions range between .642 and .803.

The Chi-square/degrees of freedom value, CFI, TLI, IFI, GFI, and RMSEA fit indices were considered in order to confirm CFA. When the analysis results of this seven-dimensional structure are examined, it is seen that the scale demonstrates a coherent structure ($\chi^2/sd= 1.801$, CFI= .937, TLI= .925, IFI= .938, GFI= .870, RMSEA= .062).

Conclusion

In conclusion, the results of EFA and CFA in this study revealed that the scale has appropriate psychometric properties in terms of measuring the social integration levels of foreign students studying high school.

NOT: Bu çalışma Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin “Tez savunma sınavı jürisinin oluşturulması” bölümünün 5. maddesi kapsamında tez ile ilişkili araştırma makalesi kapsamında geliştirilmiştir.

ETİK BEYAN: "Sosyal Bütünleşme Ölçeğinin (SOBÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır ve veriler toplanmadan önce Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul İzni (17/10/2022 tarih ve 00002457987 sayılı yazı) ve MEB Onayı (17/04/2023 tarih ve 74631636 sayılı yazı) alınmıştır. Karşılaşılacak tüm etik ihlallerde “Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yayın Kurulunun” hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim."